

RŮŽE Z AFRIKY

Vybraný komiksový příběh z publikace **Bohouš a Dáša na stopě hladu** otevírá téma ovlivňování potravinové bezpečnosti politickými a ekonomickými zásahy. Konkrétně se snaží na příkladu **květinového průmyslu v rozvojových zemích** upozornit na nešetrné využívání přírodních zdrojů zahraničními společnostmi a na špatné pracovní podmínky na plantážích.

CÍLE PRO ŽÁKY

- Propojí si souvislosti mezi pěstováním květin a problematikou hladu ve světě.
- Vyvozují z komiksových obrázků informace a formulují domněnku týkající se závěru příběhu.
- Analyzují mediální sdělení týkající se pěstování růží a obchodu s nimi.
- Pojmenují aktéry, jejich zájmy a možnosti, jak lze ovlivňovat negativní dopady květinového průmyslu.
- Navrhnou leták, kterým by mohli oslovit veřejnost či vybranou cílovou skupinu.

 90 minut

 14–19 let

Témata:

zemědělství (pěstování květin), voda, potravinová bezpečnost, lidská práva, světový obchod, životní prostředí, udržitelný rozvoj

Zařazená průřezová témata:

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova, Mediální výchova

Předměty:

Zeměpis, Výchova k občanství, Český jazyk a literatura

Metody a formy práce:

klíčová slova, brainstorming, práce s komiksovým příběhem, práce s audioreportáží, tvorba letáku

Pomůcky:

kopie komiksového příběhu z publikace **Bohouš a Dáša na stopě hladu** pro každého žáka (příloha 1), počítač s připojením na internet, reproduktory, kopie článku **Pěstování růží v Keni? Zamořené prostředí a zdravotní problémy** pro každého žáka (příloha 2), tabule nebo flipchart (příp. dataprojektor), papíry, fixy/pastelky

POSTUP

EVOKACE

- Vyzvěte žáky, aby vytvořili skupiny po třech. Každý v trojici dostane lísteček s jedním z těchto slov a související otázkou:

RŮŽE – Co se Ti vybaví, když se řekne RŮŽE?

HLAD – Co může být důvodem, když má někdo HLAD?

AKTIVISTA – Kdo a proč bývá označován za AKTIVISTU?

Každý v trojici bude mít jiné z těchto slov. Bylo by dobré, kdyby žáci v této chvíli ještě nevěděli, která slova mají jejich spolužáci. (Není to však podmínka, pro zjednodušení je možné zadání napsat na tabuli nebo promítnout na plátno či interaktivní tabuli.)

- Řekněte žákům, aby se individuálně zamysleli nad zadanou otázkou a zapsali si všechno, co je k tomu napadne.
- Ať si ve skupině nejprve vzájemně představí otázky a svoje myšlenky k nim. Poté je nechte diskutovat nad otázkou: **Jak spolu mohou slova růže, hlad a aktivista souviset?**
- Rozdejte žákům kopie komiksového příběhu z publikace **Bohouš a Dáša na stopě hladu**, případně ho zároveň promítněte. Dejte žákům chvíli na individuální přečtení příběhu.
- Zeptejte se žáků:
Podobají se v něčem vaše nápady, o kterých jste předtím diskutovali, příběhu? Pokud ano, v čem?
- Ať si žáci projdou komiks ještě jednou a soustředí se na všechny detaily v každém poli:
Popište, co se v jednotlivých polích odehrává. Co autor komiksu oznamuje čtenářům, aniž by to komiksové postavy vyslovily? Co sdělují výrazy ve tvářích postav? Jakým způsobem jsou všechny tyto informace vyjádřeny? Jak rozumíte spojení „hladové růže“ nebo „krvavé květiny“?
- Vyzvěte žáky, aby přemýšleli nad tím, **co by mohlo být napsáno na letáku, který si Bohouš odnáší s sebou**. Každý si může své nápady zapsat, nebo je společně sepište na tabuli.
- Diskutujte se žáky nad následujícími otázkami (mohou diskutovat ve trojicích):
Kdo všechno může být zainteresovaný v obchodování s květinami? Jaké mohou být zájmy jednotlivých aktérů?

- Přehrajte žákům záznam audioreportáže Jaromíra Marka **Pěstování růží v Keni? Zamořené prostředí a zdravotní problémy**, která trvá 4:40 min a byla vysílána na stanici ČRo Radiožurnál (http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/reportaze/_zprava/961950). Na uvedené internetové adrese je zároveň celá reportáž v podobě textu, který je k lekci přiložen jako příloha 2.

UVĚDOMĚNÍ
SI VÝZNAMU
INFORMACÍ

- Dejte žákům k dispozici kopie textu reportáže (příloha 2) a vyzvěte je, aby se zamysleli nad následujícími otázkami a odpověděli na ně:
 - **Jaký je záměr sdělení reportáže?**
 - **Na jaké informace se autor ve své reportáži zaměřuje?**
 - **Jakým způsobem se snaží autor reportáže své posluchače zaujmout?**
 - **Jací aktéři jsou v reportáži zastoupeni nebo zmíněni? Jaké jsou jejich zájmy, názory či postoje?**

- Nejprve ať nad otázkami diskutují ve skupinách a posléze sdílejte odpovědi v celé třídě.

- Zeptejte se žáků:
Co dalšího vás k tématu zajímá? Potřebujete se dozvědět ještě nějaké jiné informace, abyste k problematice pěstování růží mohli zaujmout vlastní postoj? (Žáci mohou případně takové informace zkusit dohledat.)

POZNÁMKA:

Pro práci s tématem pěstování a obchodu s růžemi můžete také využít například tyto články, v nichž se lze na problematiku podívat z různých úhlů pohledu:

- **Voda pro růže, ne pro lidi** (<http://www.rozvojovka.cz/clanky/905-voda-pro-ruze-ne-pro--lidi.htm>)
- **Pravá cena kytice růží** (<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1089-prava-cena-kytice-ruzi.htm>)
- **Češi kupují růže z Afriky. Byznys na květinové burze připomíná boj o akcie** (http://byznys.lidovky.cz/cesi-kupuji-ruze-z-afriky-byznys-na-kvetinove-burze-pripomina-boj-o-akcie-11y-/firmy-trhy.aspx?c=A170403_210121_firmy-trhy_ELE)
- **Čerstvě řezané růže z Keni** (http://www.florea.cz/blog/rezane_ruze_z_keni)
- **Prodej květin s označením Fairtrade v ČR** (<http://www.florea.cz/blog/prodej-fairtrade--kvetin-v-Ceske-republice>)

Případně můžete s uvedenými články pracovat v rámci fáze „uvědomění si významu informací“ (místo navržené audioreportáže) a postupovat podle níže uvedených kroků. Doporučujeme články o něco zkrátit (přibližně na 4000 znaků). Počítejte s tím, že v takovém případě bude lekce o cca 45 minut delší, můžete ji však rozdělit do dvou lekcí. V první lekci se zaměříte na práci s komiksovým příběhem až po úkol, co by mohlo být napsáno na letáku, který si odnáší Bohouš. Druhou lekci začnete otázkami spojenými se zainteresovanými aktéry a navážete tímto **ALTERNATIVNÍM POSTUPEM:**

**UVĚDOMĚNÍ
SI VÝZNAMU
INFORMACÍ**

alternativa

- Žákům rozdejte texty věnované tématu pěstování růží tak, aby se každý ve trojici seznámil s tématem z jiného úhlu pohledu. Někdo obdrží text, jehož autory jsou pracovníci jedné neziskové organizace (*Voda pro růže, ne pro lidi*), jiný žák bude mít článek psaný novinářem (*Pravá cena kytice růží*) a další dostane text prezentovaný z pohledu internetového obchodu s květinami (*Čerstvě řezané růže z Keni* a *Prodej květin s označením Fairtrade v ČR*).
- Pro práci s texty využijte metody **skládankového učení** (podrobný popis najdete zde: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/skladankove-uceni>). Nechte žáky vytvořit nové skupiny po třech až pěti členech (podle toho, jaký je celkový počet žáků) takovým způsobem, aby všichni v jedné skupině měli stejný text. Tyto skupiny označujte dále jako expertní a původní trojice nazývejte jako domovské. Vysvětlete žákům další postup:
V expertních skupinách si přečtěte text a poté prodiskutujte, jaké informace jsou podstatné nebo zajímavé. Navrhněte, jakým poutavým způsobem získané informace předáte spolužákům v domovské skupině.
- Necht' se žáci vrátí do svých domovských skupin a vzájemně si představí své poznatky o problematice pěstování růží. Mají tak možnost sdílet různé úhly pohledu.
- Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad následujícími otázkami a odpověděli na ně:
 - **Na jaké informace se jednotliví autoři textů ve svých článcích zaměřují?**
 - **Jaký je záměr jejich sdělení?**
 - **Které prezentované informace se shodují a které se liší?**
 - **Kteří aktéři jsou v článcích zastoupení nebo zmíněni? Jaké jsou jejich zájmy, názory či postoje?**
 - **Co dalšího vás k tématu zajímá? Potřebujete se dozvědět ještě nějaké jiné informace, abyste k problematice pěstování růží mohli zaujmout vlastní postoj? (Žáci mohou případně takové informace zkusit dohledat.)**

Nejprve ať nad otázkami diskutují v domovských skupinách a posléze sdílejte odpovědi v celé třídě.

- Zadejte žákům, aby na základě získaných poznatků navrhli ve skupinách leták zaměřený na problematiku pěstování květin. Než se žáci pustí do tvorby letáku, pobavte se společně, k jakému účelu letáky obecně slouží, čeho chtějí jejich tvůrci dosáhnout.

Jako vodítko pro vytvoření letáku můžete napsat na tabuli (či promítnout na plochu) následující body, které by žáci měli zvažovat:

- **Komu má být leták určen?**
 - **Co má sdělovat a s jakým cílem (čeho má dosáhnout)?**
 - **Stručně a srozumitelně vyjádřené podstatné informace.**
 - **Vizuálně atraktivní podoba.**
 - **Odkazy na informační zdroje či kontakty.**
- Uspořádejte ve třídě galerii z vytvořených letáků, kterou si následně žáci projdou.
 - Diskutujte všichni společně o tom, co byste na jednotlivých letácích ocenili, co vás zaujalo a co byste doporučili vylepšit.

PŘÍLOHA 1

Komiksový příběh z publikace *Bohouš a Dáša na stopě hladu*

Zdroj: Varianty (kol.), *Bohouš a Dáša na stopě hladu*. Člověk v tísni, o. p. s., Praha, 2012, s. 38.

Pěstování růží v Keni? Zamořené prostředí a zdravotní problémy

Růže je odedávna symbolem lásky a krásy. Obdarovat jí své blízké je snadné – stačí zajít do supermarketu. Velké kytice růží zabalené ve staniolu se tam prodávají za pár korun. A to i přesto, že k nám doputovaly přes půl zeměkoule až z africké Keni. Opravdová cena těchto růží je však mnohem vyšší než ta, kterou si přečteme na cenovce. Jak se pěstují růže na plantážích poblíž keňského jezera Naivasha?

Scházím se se třemi ženami v malém domku na předměstí. Jsou odvážné, přesto však nechtějí, aby mě s nimi někdo viděl. Ze schůzky by totiž mohly mít problémy. Pracují na různých květinových farmách, zkušenost mají všechny stejnou – za kyticemi květin se skrývá otrocká práce a zničené životní prostředí.

Nejhůř je před svatým Valentýnem

„Farma, na které pracuji, má čtyři hektary. Sklízíme květiny každé tři hodiny, sto tisíc růží denně. Používáme řadu chemikálií, které urychlují růst,“ popisuje 27letá Caroline, která nemá ponětí, které chemikálie se k urychlení růstu i proti škůdcům používají.

„Máme ochranné oděvy, rukavice a holínky. Ty jsou však rychle děravé. Slyšela jsem, že několik lidí dokonce vinou chemikálií zemřelo, jiní odcházejí s poškozeným zdravím. Mám vleklé kožní problémy, ale kdybych si stěžovala, vyhodí mě,“ dodává Marry.

Nejhorší je prý období před svátkem svatého Valentýna. Poptávka z Evropy roste a manažeři květinových farem přestávají dodržovat i některá měkká pravidla.

„Pracují zde také těhotné ženy, předčasné porody jsou téměř pravidlem. Děti nejsou zdravé. I moje dcera je pořád nemocná. Myslím si, že je to způsobeno používanými chemikáliemi,“ říká Isabele a v náručí drží kojence.

O chemikáliích se na farmách nemluví

Přísné střežená brána se otevírá. Vjíždíme do království květin. Známosti a úplatky pomohly, a tak se nacházíme v jedné z největších květinových plantáží

v Naivashe. Procházím obřími skleníky. Každý má rozlohu menšího fotbalového hřiště. Růžové keře se táhnou snad donekonečna. Mezi řádky prochází ženy a odstřihují nalévající se poupata.

Vedoucí směny Erik mi vysvětluje systém automatického zalévání i aplikace chemických postřiků. Ptám se, jaké látky používají, krčí rameny. Neškodí lidem? Erik si výmluvně přikládá ukazováček k ústům. Toto téma je tady tabu. Až při otázce, kolik květin ročně sklídí, je sdílnější. Bere kalkulačku a počítá.

„Asi 25 miliónů růžových stonků ročně,“ vysloví šokující číslo. Podobných farem jsou kolem jezera desítky. Přímo na místě se zabalí do kytic a kamióny je odvezou na letiště do Nairobi. Odtud růže putují do Evropy. Znečištěné životní prostředí zůstane v Keni. Tuny a tuny nebezpečných chemikálií a hnojiv končí v jezeře Naivasha. Květinový byznys navíc přilákal ke břehům jezera spoustu lidí.

„Jen na květinových farmách pracuje sto tisíc žen. Připočítáme-li rodinné příslušníky, jde o půl miliónu lidí. Poblíž růžových farem vyrostly nové vesnice. Bez kanalizace, bez čističek. Veškerý odpad proudí přímo do jezera,“ popisuje situaci Damaris, bývalá zaměstnankyně květinové farmy, která dnes bojuje za zlepšení pracovních podmínek na plantážích i za záchranu jezera Naivasha.

„Není pochyb o tom, že jezero je ohroženo,“ domnívá se inženýr Patrick Wainena. „Je součástí širšího ekosystému. Právě tady se čistí vzduch z dvě stě kilometrů vzdáleného Nairobi. Kdybychom ztratili jezero Naivasha, hlavní město by se zadusilo, což by mělo bezprostřední zdravotní dopad,“ varuje.

Zatím marně. Byznys je silnější argument a pro většinu lidí je práce na plantážích mizerným, ale jediným zdrojem příjmů. „Neříkám, aby si lidé v Evropě růže z Keni nekupovali. Měli by však říct svým obchodníkům, aby se zajímali o to, jak a kde se květiny pěstují. A za jakou cenu. Nemáme sílu celou situaci změnit. Ti, kdo květiny kupují, tu moc mají,“ apeluje Damaris.